

РОЗДІЛ 1 УКРАЇНСЬКА МОВА

УДК 811.161.2'243'373.7

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.1>

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

FORMATION OF STUDENTS 'LANGUAGE COMPETENCE DURING THE STUDY OF PHRASEOLOGY IN THE COURSE OF THE UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

Азарова Л.С.,

orcid.org/0000-0002-2631-8151

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри мовознавства

Вінницького національного технічного університету

Радомська Л.А.,

orcid.org/0000-0002-2598-032X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мовознавства

Вінницького національного технічного університету

Горчинська Л.В.,

orcid.org/0000-0002-4614-4371

старший викладач кафедри мовознавства

Вінницького національного технічного університету

У статті з'ясовано значення фразеології для формування мовної компетенції студентів закладів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Показано, що фразеологія, хоч і відносно молода лінгвістична наука, проте має розроблені теоретичні основи, ґрунтовні дослідження різних її аспектів. Специфіка ж вивчення фразеології як розділу науки про мову у вищих навчальних закладах є актуальним об'єктом дослідження. Адже вміння послуговуватися доречно фразеологізмами, широкий запас таких одиниць свідчать про високий рівень мовної компетенції фахівця. З огляду на те, що з 16 липня 2021 року став обов'язковим іспит для визначення рівня володіння державною мовою (набула чинності норма закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»), системне вивчення різних розділів мовознавства, зокрема й фразеології, набуває актуального значення. Визначено, що формування в студентів закладів вищої освіти стійких умінь та навичок використання фразеологізмів у професійному мовленні є одним із завдань викладача дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Система знань про фразеологізми уможливорює адекватну вербальну комунікацію в професійному мовленні, а також удосконалює культуру ділового спілкування. У роботі запропоновано систему завдань із використанням фразеологічного матеріалу для систематизації й закріплення вивченого з розділу «Фразеологія». Зокрема, подано завдання для роботи з текстами, що містять фразеологізми, з'ясування їхнього значення, встановлення синонімічних та антонімічних відношень, визначення джерел окремих фразеологізмів тощо. Зроблено висновки про ефективність нестандартних, різнотипних завдань для вивчення фразеології в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням». Знання та вміння, пов'язані з фразеологією, є обов'язковими у формуванні мовної компетенції студентів як майбутніх фахівців, їхня робота з фразеологічним матеріалом сприятиме виробленню стійкого інтересу до розмаїття української мови загалом, розширення професійного лексикону.

Ключові слова: фразеологізми, стійкі словосполучення, фраземи, фразеологія, мовна компетенція.

The article clarifies the importance of phraseology for the formation of language competence of students of higher education institutions during the study of the discipline "Ukrainian language for professional purposes". It is shown that phraseology, although a relatively young linguistic science, but it has developed theoretical foundations, thorough research of its various aspects. The specifics of the study of phraseology as a branch of the science of language in higher education is a relevant object of study. After all, the ability to use appropriate phraseology, a wide range of such units indicates a high level of linguistic competence of the specialist. Given that on July 16, 2021 the exam to determine the level of proficiency in the state language became mandatory (the norm of the law "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language" came into force), systematic study of various sections of linguistics, including phraseology, becomes relevant value. It is determined that the formation of students of higher education institutions of stable skills

and abilities to use phraseology in professional speech is one of the tasks of the teacher of the discipline "Ukrainian language for professional purposes". The system of knowledge about phraseology allows to adequate verbal communication in professional speech, as well as improves the culture of business communication. The system of tasks with the use of phraseological material for systematization and consolidation of the studied from the section "Phraseology" is offered in the work. In particular, there are tasks for working with texts that contain phraseology, clarifying their meaning, establishing synonymous and antonymous relationships, identifying sources of individual phraseology. Conclusions are made about the effectiveness of non-standard, different types of tasks for the study of phraseology in the course "Ukrainian language for professional purposes". Knowledge and skills related to phraseology are required in the formation of language competence of students as future professionals, their work with phraseological material will help to develop a lasting interest in the diversity of the Ukrainian language in general and expand professional vocabulary.

Key words: phraseology, stable phrases, idioms, phraseology, language competence.

Постановка проблеми. Мовленнєва підготовка майбутнього фахівця належить до переліку обов'язкових компонентів професійної підготовки під час навчання в закладі вищої освіти. Мовна компетенція є однією з провідних якостей сучасного фахівця, одним із найважливіших виявів професійної компетентності. Сформовані навички мовленнєвої поведінки є візитівкою працівника й показником високої мовленнєвої культури. Тому проблема формування мовної компетенції постає надзвичайно актуальною в лінгводидактиці. Водночас важлива й модернізація мовної освіти в Україні, що тісно пов'язана зі змінами в законодавстві. Адже з 16 липня 2021 року набула чинності норма Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», за якою є обов'язковим іспит для визначення рівня володіння державною мовою. З огляду на згадані чинники системне вивчення різних розділів мовознавства, зокрема й фразеології як розділу, що виробляє вміння володіти стійкими мовними сполученнями, набуває актуального значення. Формування в студентів закладів вищої освіти стійких умінь та навичок використання фразеологізмів у професійному мовленні є одним із завдань дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фразеологія – відносно молода лінгвістична наука, яка потребує систематизації різних підходів, визначення категорійних ознак. Вона пройшла довгий і складний шлях свого становлення. Як самостійна лінгвістична дисципліна фразеологія виникла в 40-х роках ХХ століття. Передумови її теорії закладені в працях О. Потебні, І. Срезневського, О. Шахматова, Ф. Фортунатова, Ш. Баллі та ін. У західноєвропейському й американському мовознавстві фразеологію не виділяють в особливий розділ лінгвістики. Питання про вивчення стійких сполучень слів у спеціальному розділі мовознавства – фразеології – постало в навчально-методичній літературі в 20–40-х роках у роботах С. Абакумова, Л. Булаховського, Є. Поліванова та ін. Вивчення фразеології відображене в лексикографічній прак-

тиці та працях В. Виноградова, у яких було розглянуто питання про основні поняття фразеології, її завдання та обсяг [10, с. 253]. Термін «фразеологічна одиниця» в лінгвістичну науку ввів саме В. Виноградов. У 50-х роках розглядали критерії для визначення фразеологізмів, уточнювали основи класифікації фразеологізмів, подібність їх та розходження зі словом та словосполученням (О. Ахманова, А. Смирницький). У 60-70-х роках В. Архангельський, В. Жуков, М. Тагієв розробили методи дослідження об'єктів фразеології. Системну організацію фразеологічного складу вивчали Н. Шанський, В. Мокієнко, Ф. Попов, А. Федоров та ін. У дослідженнях розглядали різні аспекти фразеології, а саме: відношення компонентів фразеологічних одиниць, місце фразеології в системі мови, фразеологічні інновації, методи дослідження, структурно-семантичні властивості фразем та їхнє функціонування в мові художніх творів.

Відомі вітчизняні та зарубіжні мовознавці Л. Авксент'єв, Н. Бабич, В. Білоноженко, Л. Булаховський, Н. Венжинович, В. Виноградов, В. Жайворонок, В. Жуков, В. Коваль, Н. Мазур, О. Потебня, Л. Савченко, Л. Скрипник, В. Телія, В. Ужченко, Н. Хома, М. Шанський, О. Шахматов, та ін. створили класифікаційні схеми розподілу фразеологічних одиниць, розробили теоретичні основи фразеографії, наукової системи опрацювання різнотипних фразеологічних структур у загальномовних та в спеціальних словниках; дослідили взаємодію мови і культури крізь призму культурно-національної свідомості та її презентації; особливості представлення в мові менталітету того чи іншого народу; ономастичний простір в українських прислів'ях, приказках, що відображають народні традиції, обряди та звичаї нації, історичні факти життя людей. В останнє десятиліття для багатьох лінгвістів і методистів дослідження різних аспектів фразеології є актуальними як із теоретичного, так і з практичного боку [4, с. 8]. Вивчення фразеологізмів у курсі української мови як іноземної знаходимо у працях [1–7]. Нині вивченню мовної компетенції на основі фразеології присвячено праці Т. Білявської

[8], Н. Скрипник [9] та ін. Однак досліджень щодо формування фразеологічної компетенції студентів ЗВО у країні мало.

Постановка завдання. Незважаючи на помітні досягнення в дослідженні фразеології, все ще залишається низка нез'ясованих питань, зокрема актуальними є проблеми, що стосуються специфіки вивчення фразеології як лінгвістичної дисципліни у закладах вищої освіти для спеціальностей нефілологічного напрямку. Відповідно до сучасних вимог необхідно напрацьовувати ефективну методику роботи з фразеологічним матеріалом на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, аби поглибити й удосконалити знання студентів із фразеології.

Метою нашої розвідки є з'ясування ефективних методів вивчення фразеології для формування мовної компетенції студентів ЗВО під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Виклад основного матеріалу. Важливим складником оновлення сучасного процесу навчання є використання новітніх технологій, пошук нових форм, методів, прийомів, засобів, прогресивних методик у навчальному процесі. Фразеологія як розділ мовознавства дає широкі можливості для їхнього застосування. Фразеологізми є надзвичайно різноманітними за своєю семантикою і тісно пов'язані з культурою та ментальністю народу, віддзеркалюють світогляд, духовність, естетичний світ людини. Фразеологізми виконують оцінно-емоційну та експресивну функції, збільшують силу і виразність висловлювань, реалізують авторську інтенцію. Вони розповідають про неосяжний світ людських почувань, вражають точністю асоціацій між природою, звичайними життєвими фактами і людською поведінкою, нашими емоціями та вчинками. Водночас варто пам'ятати, що в діловому спілкуванні фраземи вживають здебільшого в усному мовленні (бесіди, лекції, промови, доповіді) для надання мові емоційного забарвлення. У письмовій формі літературної мови, зокрема в офіційних документах, вживання фразеологізмів не допускають.

Важливо розуміти, що саме використання декількох неодноманітних методів чи прийомів спричиняє зацікавлення студентів, сприяє формуванню стійкого інтересу до мовного матеріалу загалом та фразеологізмів зокрема. Використання творчих завдань на заняттях з української мови за професійним спрямуванням стимулює розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, формує здатність до саморозвитку, полегшує сам процес

засвоєння знань, робить його більш різноманітним та цікавим для студентів [4, с. 8]. Пропонуємо розглянути систему завдань із використанням фразеологічного матеріалу для вироблення стійкого інтересу студентів до розмаїття української мови, розширення їхнього мовленнєвого лексикону, активізації умінь та навичок використання стійких словосполучень, які репрезентують вербальну комунікацію в професійному мовленні, а також удосконалюють культуру ділового спілкування під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Завдання 1. Прочитайте нестандартну автобіографію. Знайдіть фразеологізми, поясніть їхні значення. Дайте відповіді на запитання: Фразеологізми якого стилістичного забарвлення переважають? Чи можна вжити фразеологізми в реальній автобіографії?

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився я в сорочці (*бути щасливим*). Батьки поставили мене на ноги, вивели в люди (*виховати, зробити самостійним; допомогти, посприяти тому, щоб людина забезпечила собі помітне становище в суспільстві*). Я не був матусиним синком (*розпеченим хлопцем*). Навчання у школі розпочав жовторотим пташеням (*недосвідчена, наївна людина*), а закінчив стріляним горобцем (*досвідчена людина*). Друзі мої собак ганяли (*нічого не робили, байдкували*), а я не лежав лежнем (*ледарювати*), не сидів на ший у батьків (*бути на утриманні*). Пробивати собі шлях вирішив сам (*досягти значного становища, успіхів*).

Уже в інституті я утер носа своїм одноліткам (*показав свою перевагу над ким; перед ким*). Не дозволяв нікому водити себе за ніс (*обдурювати*). Ніколи не ганявся за двома зайцями (*одночасно намагатися зробити дві справи різні*). На другому курсі зустрів супутницю життя (*дружину*). Разом ми пройшли Крим і Рим (*багато зазнали, мали складне, бурхливе минуле*).

Дружина у мене й мухи не скривдить (*лагідна людина*). Руки у неї золоті (*уміла майстриня*), а язик без кісток (*занадто балакуча людина*). Син у нас кров з молоком (*рум'яна, здорова людина*). Дурно хліб не їмо (*не дармоїди, не ледарюємо*), працюємо не покладаючи рук (*невтомно, сумлінно*), не вішаємо носа (*вдаватися у розпач, не засмучуємося*).

Завдання 2. Доберіть до запропонованих фразеологізмів схожі за значенням дієслова, скориставшись словами з довідки.

Підбивати підсумок, стелитися під ноги, накидати п'ятами, горобців лічити, вкрутити хвоста, показувати поріг, задавати перцю, вставляти

палки в колеса, голову гризти, головою накласти, накладати лапу, класти зуби на полицю, закарбувати на носі, збивати з пантелику, розсипатися бісером

Слова для довідок: загинути, ледарювати, приборкати, проганяти, заважати, докучати, перебільшувати, привласнювати, узагальнювати, підлещуватися, утекти, голодувати, запам'ятати, заплутувати, лаяти, принижуватися.

Завдання 3. Серед запропонованих фразеологізмів знайдіть антоніми.

Ляси точити, піти вгору, білий як сніг, довести до пуття, не мати царя в голові, рукою подати, як кіт наплакав, бути на ножах, теревені правити, водою не розлити, ні пари з вуст, хоч греблю гати, мало каші з'їсти, за тридев'ять земель, з хліба на воду перебиватися, бувати у бувальцях, молоко на губах не обсохло, як вареник у маслі, стріляний горобець, води в рот набрати, чорний як смола, мати голову на плечах, поставити хрест, піти на дно.

Завдання 4. Доберіть фразеологізми-синоніми до вказаних.

1. Байдики бити – *ханьки м'яти, лежня справляти, собак ганяти, гулі правити, гандри бити, посиденьки справляти, ні за холодну воду, боки відлежувати.*

2. Підбивати клинці – *пускати бісики, стріляти очима, смалити халявки.*

3. Накивати п'ятами – *дати драла, дати ходу, дати дьору, ноги в руки, ноги на плечі.*

4. Товкти воду в ступі – *з пустого в порожнє, носити воду решетом.*

5. Який батько, такий й син – *яке дерево, такі його квіти; яка хата, такий тин; які мамка й татко, таке й дитячко; яке коріння, таке й насіння; яке зіллячко, таке й сім'ячко; яка яблунька, таке й яблучко.*

6. Решетом у воді зірки ловити – *байдики бити, ворон лічити, ловити гаву.*

7. Як п'яте колесо до воза – *як собаці п'ята нога, як лисому гребінь.*

8. Перебиватися з копійки на копійку – *з хліба на воду перебиватися.*

9. Брати в шори – *брати в роботу, руки.*

10. Як кіт наплакав – *крапля в морі, на заячий скік, не дуже густо, із заячий хвіст, на волосину, на макове зерно, з горобину душу.*

Завдання 5. Визначте джерела фразеологізмів та афоризмів, з'ясуйте їхні значення.

1. Ворона в павиному пір'ї (вислів із народного побутового мовлення – *хто даремно видає себе за більш значиму людину, ніж є насправді*).

2. Не все те золото, що блищить (народне при-

слів'я – *про несправжність показового*).

3. Геростратова слава (вислів з античної культури – *ганебна слава*).

4. Не нюхати пороху (з мови військових – *не мати досвіду в чомусь, не бути на війні*).

5. Без керма і без вітрил (з мови моряків – *неорганізовано*).

6. Шито білими нитками (з мови ремісників, шевців – *невміло, погано зроблений, замаскований*).

7. Між молотом і ковадлом (з мови ковалів – *бути між двох сторін, що ворогують*).

8. Міряти на свій аршин (0,7 м) (з мови ремісників, крамарів, сільського господарства – *міряти по собі, оцінювати тільки зі свого погляду*).

9. Платити тією ж монетою (з мови крамарів – *відповідати комусь, таким же вчинком*).

10. Битий небитого везе (фольклор, із казки – *битий вовк везе лисицю; той, хто постраждав, допомагає тому, хто прикидається*).

11. Брати бика за роги (виробнича сфера, сільське господарство – *діяти рішуче, починати з найважливішого*).

12. Хід конем (з мови шахістів – *рішучий засіб, застосовують, коли інші засоби не діють*).

13. Підготувати ґрунт (з мови хліборобів – *готуватися до здійснення чого-небудь*).

14. Грати першу скрипку (з мови музикантів – *бути головним у справі*).

15. Покласти на обидві лопатки (з мови борців – *одержати повну перемогу над кимось*).

16. Поставити крапки над «і» (французького походження – *доводити до логічного завершення, уточнювати сказане, не залишати щось недомовленим*).

17. Альма-матір (переклад іншомовного вислову лат. – *так у середні віки студенти називали університет; мати-годувальниця; зараз: будь-який навчальний заклад, де хтось навчався, виховувався*).

18. «Якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість би була своя» (цитата з твору Т. Шевченка).

19. «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» (вислів Л.Костенко).

20. «Україна починається з тебе!» (вислів Т. Чорновола).

Завдання 6. Поясніть значення відомих вам фразеологізмів з античної міфології.

1. Сади Семіраміди (*прекрасні місця*).

2. Прокрустове ложе (*штучна мірка, під яку підганяють факти*).

3. Пожинати лаври (*прославитися*).

4. Спочити на лаврах (*заспокоїтися на досягнутому*).

5. Гомеричний сміх (*гучний сміх, що виходить за рамки узвичаєного*).

6. Авгієві стайні (*безладдя, захаращене місце*).

7. Золоте руно (*омріяна мета, багатства, якими хтось хоче завладіти*).

8. Сізіфова праця (*безплідна, важка, нескінченна, а часом і марна праця*).

9. Золотий вік (*щаслива пора, епоха розквіту*).

10. Ахіллесова п'ята (*слабке, вразливе місце*).

Завдання 7. Закінчить прислів'я, поясніть їхній зміст.

1. На городі бузина, ... (а в Києві дядько) (*про безглуздість, нелогічність чого-небудь*). 2. Хто старе пом'яне, ... (той лиха не мине) (*говорять тоді, коли не хочуть згадувати минулих образ, неприємностей*). 3. На те шука в морі, ... (щоб карась не дрімав) (*небезпека змушує, щоб завжди бути на сторожі*). 4. У тихому болоті ... (чорти водяться) (*тиха людина здатна на вчинки, яких від неї, здавалось, не можна було чекати*). 5. Діла на копійку, ... (а балачок на карбованець) (*незначна, мала справа*). 6. Якби ковбасі крила, ... (то кращої птиці й на світі не було б) (*українські поетичні мрійники*). 7. Учись не до старості, ... (а до смерті) (*навчатися слід все життя*). 8. Не все те золото, ... (що блищить) (*не всякий блискучий предмет зроблений із золота*). 9. Одна голова добре, ... (а дві краще) (*люди дають поради один одному*). 10. Не спитавши броду, ... (не лізь у воду) (*у незнайомих місцях не варто чинити пересування*). 11. Баба з возу – ... (кобилі легше) (*звільнення від турбот полегшує справу*). 12. Як дбаєш, ... (так і маєш) (*про працю та лінощі*). 13. Не кажи «гоп», ... (доки не перескочиш) (*спочатку треба зробити, а потім міркувати про зроблене*). 14. Краще синиця в жмені, ... (ніж журавель в небі) (*досягти чогось важливого, бажаного*). 15. Щоб рибу з'їсти, ... (треба в воду лізти) (*без праці неможливо досягти успіху у справах*). 16. Якщо нічого не робити, ... (то й справа не посунеться) (*якщо хочеш щось мати, треба працювати*).

Завдання 8. Порівняйте словосполучення І і ІІ колонок та з'ясуйте, чим вони відрізняються.

Білий папір	біла ворона (<i>людина, яка відрізняється</i>).
Дати хліба	дати перцю (<i>покарати</i>).
Каша з молоком	кров з молоком (<i>краса, здоров'я</i>).
Водити за руку	водити за носа (<i>обдурювати</i>).
Гнути залізо	гнути кирпу (<i>зазнаватися</i>).
Набити гулю	набити руку (<i>навчитися</i>).

Завдання 9. З поданих фразеологізмів обери ті, які найчастіше вживаєте ви і ваші друзі. Побудуйте речення відповідно до значення фразеологізмів.

1. Крутити хвостом – *вдаватися до нечесних вчинків*. 2. Одного поля ягоди – *схожі, однакові*. 3. Крутитися, як білка в колесі – *бути постійно зайнятим*. 4. Стріляний горобець – *про людину, яка багато зазнала в житті*. 5. Душі не чути – *самовіддано любити*. 6. Пекти раків – *червоніти*

від сорому. 7. Гав ловити – *нічого не робити*. 8. Воду решетом носити – *даремно витрачати сили*. 9. Вбиратися в колодочки – *змушувати, змусити*. 10. Не покладати рук – *тяжко працювати*. 11. У рот води набрати – *мовчати*. 12. Дістатися на горіхи – *мати від кого-небудь покарання*. 13. З легким серцем – *без роздумів, без тривоги*. 14. Верзти нісенітницю – *говорити беззмістовно*. 15. Підсунути свиню – *зробити неприємність*.

Завдання 10. Назвіть фразеологічні звороти, властиві вашій професії. З'ясуйте значення фразеологізмів, що їх використовують для опису чи оцінки вмінь людини.

1. Не покладати рук – *працювати багато й старанно*. 2. Майстер на всі руки – *фахівець своєї справи*. 3. Взяти себе в руки – *стримувати себе, заспокоюватися*. 4. Загірбати жар своїми руками – *привласнювати наслідки чужої праці*. 5. Золоті руки – *вправна у своєму ділі людина*. 6. З легким серцем – *без роздумів, без тривоги*. 7. Заливати за шкуру сала – *дошкуляти комусь*. 8. Стріляний птах – *досвідчена людина*. 9. Битий жак – *досвідчений*. 10. Ніс задирати – *бути високої думки про себе*. 11. Викинути колінце – *здійснити щось несподіване*. 12. Вішати локшину на вуха – *говорити нісенітницю, обманювати*. 13. Все в руках горить – *все виходить легко*. 14. Перекидати куті меду – *перебільшувати*. 15. Аж дим іде – *інтенсивно*.

Завдання 11. З поданих речень випишіть фразеологізми.

1. «Багато тоді наживало п'ятами і одиноких, і цілими сім'ями» (Панас Мирний).

2. «Він сердито глянув на свою жінку; вона здогадалась, що наговорила сім мішків гречаної вовни й прикусила язика» (І. Нечуй-Левицький).

3. «Лаврін приїхав додому аж опівночі. Батько напнув його мокрим рядном» (І. Нечуй-Левицький).

4. «Вона все ходить, з уст ні пари, широкий Дніпр не гомонить» (Т. Шевченко).

5. «Вичитавши всьому гуртові, директор почав брати в шори поодинці» (С. Васильченко).

6. «Від страху в нього душа в п'яти сховалася» (А. Головка).

7. «Про вовка промовка, а вовк у хату» (Марко Вовчок).

8. «Дівчата як кров з молоком намагалися бути першими» (П. Грабовський).

9. «Бачимо, на чий млин воду ллеш» (А. Головка).

10. «У багатьох присутніх ще вітер в голові гуляє» (І. Франко).

Завдання 12. Запишіть стійкі словосполучення зі значеннями:

а) схожі, однакові – *два чоботи пара, з одного тіста, на один аришин, одного поля ягоди, одним миром мазані, обоє рябос, як дві краплі води;*

б) запальна, неврівноважена людина – *гаряча голова, ні керма, ні вітрил, слабий на утори;*

в) дуже тісно, надзвичайно людно – *ніде курці клюнути, ніде голкою пальцем ткнути, ніде маківому зерну (яблучку) впасти, як оселедців в бочці;*

г) розумний, кмітливий, здібний – *голова варить, голова на плечах, макітра розуму, мати олію в голові, мати розум, не в тім'я битий.*

Завдання 13. Закінчіть речення, використовуючи фразеологізми.

1. Студентів зібралосся багато, як ... (*бджіл у вулику*).

2. Схожі ми з сестрою, як ... (*дві краплі води*).

3. Дощу цієї весни було мало, як ... (*кіт наплакав*).

4. Приїзд давніх друзів був, як ... (*сніг на голову*).

5. Нові будинки ростуть, як ... (*гриби після дощу*).

6. Після хорошої зарядки сон, як ... (*рукою зняло*).

7. Крутиться з ранку де вечора, як ... (*муха в окропі*).

8. Що йому не кажи, йому все, як ... (*з гуски вода*).

9. Місто він знає, як ... (*свої п'ять пальців*).

10. Коли ми піднялися на гору, село було видно, як ... (*на долоні*).

Завдання 14. Гра «Відгадай фразеологізм». Підберіть фразеологізми до ілюстрацій. Який фразеологізм зашифровано в цьому малюнку? Як ви його розумієте? Уведіть у контекст (студенти працюють із продемонстрованими зображеннями).

Завдання 15. Продовжіть розповідь, використовуючи фразеологізми.

Ось ми вже студенти... (*Ми вже першокурсники. Пора, як кажуть, за розум братися. Але в багатьох із нас ще вітер у голові гуляє. Тому частенько доводиться пекти раків і, переступаючи з ноги на ногу, вибачливо обіцяти взяти себе в руки*).

Завдання 16. Доберіть із творів сучасної художньої літератури / із сучасних медіаресурсів / із мовлення вашої родини 10 речень із фразеоло-

гізмами, поясніть їхнє значення, визначте мету їхнього вживання (варто використати для домашнього завдання).

Завдання 17. За допомогою електронних застосунків підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Сучасні джерела фразеології. 2. Фразеологічні синоніми / антоніми. 3. Фразеологізми у професійному мовленні фахівця. 5. Особливості іншомовних фразеологізмів та їхній переклад українською мовою. 6. Власна тема.

Завдання 18. Командна або індивідуальна робота із фразеологічними словниками. Презентація словників, пошук синонімів, антонімів, з'ясування значення, переклад фразеологізмів тощо.

Окремої уваги потребують фразеологізми, що є фразеологічними сполученнями й мають у своїй структурі постійний та змінний компоненти. Завдання для їхнього опрацювання повинні бути орієнтовані на використання в усному та письмовому (тексти документів) професійному спілкуванні. Наприклад, з'ясувати значення поданих фразеологізмів (*брати участь, брати слово, брати зобов'язання, брати повноваження, брати до уваги, брати до відома, брати шлюб* тощо), ввести їх у речення, виписати із тексту фразеологічні сполучення.

Висновки. Отже, знання та вміння, пов'язані з фразеологією, є обов'язковими у формуванні мовної компетенції студентів як майбутніх фахівців, їхня робота з фразеологічним матеріалом сприятиме виробленню стійкого інтересу до розмаїття української мови загалом, розширення професійного лексикону. Методика опрацювання розділу «Фразеологія» вміщує комплекс завдань: творчих, пошукових, науково-дослідних, командних, індивідуальних, на порівняння, на встановлення відповідності тощо. Адже важливим є не стільки опанування теоретичними знаннями про фразеологізми, скільки вміння послуговуватися ними у своєму мовленні. Перспективу подальших досліджень убачаємо в поглибленому студіюванні стійких словосполучень на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, пошуку ефективних прийомів, методів вивчення фразеології як джерела лінгвокультурної інформації та способу формування комунікативної компетенції студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азарова Л., Пустовіт Т., Радомська Л., Горчинська Л. Система методів і вправ для вивчення фразеологізмів у курсі української мови як іноземної. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* / Hritchenko T., Loiuk O., International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. С. 735-745. <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.MONO.PED.III>.
2. Азарова Л. Є. Жаргонні фразеологізми в мові сучасної української періодики. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського*. Т.32(71). 2021. №1. С. 1–7.
3. Азарова Л. Є., Горчинська Л. В., Пустовіт Т. М. Особливості вивчення фразеологізмів у викладанні української мови як іноземної. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія «Філологія». 2019. Т. 30(69). № 4. С. 4–6.
4. Азарова Л. Є., Горчинська Л. В., Пустовіт Т. М. Використання мультимедійних технологій у вивченні фразеологізмів на заняттях з української мови як іноземної. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. С.15–23.
5. Азарова Л. Е., Горчинская Л. В. Фразеологизмы как аспект изучения лексики иностранными студентами. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 61–67.
6. Azarova L., Pustovit T., Radomska L., Horchinska L. Use of information technologies in studying phraseology in the course of Ukrainian as a foreign language. *Advanced Education*. 2020. № 16. С. 39–48. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.206786>.
7. Азарова Л. Є. Жаргонна фразеологія в мас-медійному дискурсі. *Матеріали XLIX науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету*: збірник доповідей. Вінниця: ВНТУ, 2020. С. 191–193.
8. Білявська Т. М. Формування мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи (фразеологічний рівень). *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 41. Т. 1. С. 84 – 87. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/1.16>.
9. Скрипник Н. І. Формування мовленнєвої компетентності майбутнього педагога у процесі вивчення української фразеології. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Т. 1. С. 112–116. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.22>.
10. Яцьків Н. Ю. Здобутки сучасної української фразеології у контексті новітніх парадигм лінгвістичних досліджень. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород. 2014. Вип. 8 (27). С. 253–262. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9913/1/40.pdf>.

УДК 811.111-112:81'371

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.2>

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ У РОМАНАХ ДАРИ КОРНІЙ

STYLISTIC POTENTIAL OF EMOTIONALLY-EXPRESSIVE VOCABULARY IN DARY KORNIJ'S NOVELS

Бортун К.О.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін
Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

У статті було розглянуто стилістичні яруси емоційно-експресивної лексики в ідіостилі Дари Корній. Нами було розкрито проаналізовано вербальні способи реалізації емоційної лексики у творах Дари Корній, досліджено функційно-семантичний та стилістичний пласти реалізації емоційного компонента в романах Дари Корній. У статті для відбору та інвентаризації фактичного матеріалу використано описовий метод із прийомами наскрізного виписування та систематизації. Джерельна база дослідження – 1000 одиниць. Її формують зразки емоційно-експресивної лексики, зафіксовані в ідіостилі Дари Корній. На різних етапах дослідження використано статистичні методи для побудови репрезентативної вибірки дослідження, зокрема кількісних підрахунків – для вивчення відсоткового співвідношення емоційно-експресивної лексики у романах Дари Корній для визначення їхньої стилістичної диференціації. Результати дослідження підтверджують, що у творах Дари Корній «Зірка для тебе» і «Зозулята зими» емоційно забарвлена лексика є засобом передачі індивідуально-авторського сприйняття національної картини світу. Зокрема ідіостиль письменниці ґрунтується на системі виражальних мовних одиниць, які забезпечують емоційне маркування художніх контекстів. Загальна кількість виявлених шарів стилістичного потенціалу емоційно-експре-